

Odborné stanovisko k návrhům na plošný zákaz sociálních sítí pro děti

Jako odborníci a odbornice působící v oblasti psychologie, pedagogiky, prevence rizikového chování, intervence, mediálních studií, výchovy a bezpečí dětí v online prostředí považujeme za důležité reagovat na veřejné diskuze týkající se možného zavedení plošného zákazu sociálních sítí dětem do 15 či 16 let.

Sdílíme obavy rodičů, škol i veřejnosti z dopadů digitálního prostředí na děti a dospívající. Sociální sítě mohou být spojeny s řadou rizik, včetně kyberšikany, kontaktu se škodlivým obsahem, tlaku na vzhled, sexuálního obtěžování, vydírání nebo nadměrného užívání. Tato rizika existují a vyžadují systémovou reakci. Domníváme se však, že **plošný zákaz sociálních sítí dětem do 15 či 16 let není vhodným ani dostatečně účinným řešením.**

Zákaz sociálních sítí pro děti může na první pohled vytvářet dojem, že děti budou před riziky online prostředí lépe chráněny. Ve skutečnosti však může jít spíše o **falešný pocit bezpečí**. Vymahatelnost takového zákazu je problematická, protože děti mohou technická omezení poměrně snadno obcházet – například uvádět nepravdivý věk, používat účty rodičů, sourozenců či vrstevníků nebo využívat technická řešení k obcházení zákazu (např. VPN). Technická řešení, která by měla takovému obcházení zabránit, například automatizované rozpoznávání věku z obličeje pomocí AI, však narážejí na značnou nespolehlivost a riziko chybných rozhodnutí. Jiná řešení, například ověřování věku prostřednictvím občanského průkazu či jiného dokladu totožnosti, zase otevírají vážné otázky ochrany soukromí, bezpečnosti osobních údajů a přiměřenosti takového zásahu do práv dětí i dospělých uživatelů.

Zásadním problémem je, že formální **zákaz nemusí znamenat skutečné omezení přístupu dětí do online prostředí**. Pokud budou dospělí předpokládat, že děti na sociálních sítích nejsou, protože jim tam byl přístup zakázán, mohou snadno

přehlédnout rizika, kterým jsou děti nadále vystaveny. V některých případech se tato rizika mohou dokonce zvýšit, protože děti budou online služby využívat skrytě, bez otevřené komunikace s dospělými a bez možnosti včasné podpory.

Plošný zákaz může také vést k přesunu dětí na **méně bezpečné online platformy**. Pokud děti odejdou z velkých a alespoň částečně regulovaných služeb, nemusí to znamenat, že budou méně online. Mohou začít využívat menší, anonymnější a hůře moderované platformy, kde bude obtížnější zajistit ochranu před rizikovým obsahem, predátorským chováním nebo online agresi.

Současné vědecké poznání navíc **neposkytuje dostatečné důkazy o tom, že by plošný zákaz sociálních sítí vedl ke zlepšení duševního zdraví dětí**. Výzkumy ukazují, že dopady používání sociálních sítí jsou velmi individuální a závisí na řadě faktorů, například na vyzrálosti dítěte, jeho osobnosti, rodinném zázemí, způsobu používání digitálních technologií nebo kvalitě vztahů v offline prostředí. Některé děti mohou být vůči negativním vlivům zranitelnější a potřebují cílenou podporu a ochranu, zatímco jiné mohou online prostředí využívat bez závažnějších potíží a čerpat z něj i přínosy, například sociální podporu, prostor pro sebevyjádření, rozvoj zájmů nebo kontakt s jim prospěšnými komunitami.

Místo zákazu považujeme za klíčové zejména následující kroky:

1. **Zvýšit odpovědnost digitálních platforem.** Platformy, které využívají děti a dospívající, musí nést větší odpovědnost za bezpečnost svého prostředí. To zahrnuje bezpečnější výchozí nastavení, přísnější ochranu soukromí, omezení sběru dat, transparentnější doporučovací systémy a účinné potlačování obsahu, který je pro děti prokazatelně škodlivý. Algoritmy určené dětem nesmí upřednostňovat toxický, extrémní, sexualizovaný nebo sebepoškozující obsah.

2. **Posílit mediální a digitální výchovu.** Děti potřebují rozumět tomu, jak sociální sítě fungují. Mediální a digitální výchova by měla být systematickou součástí vzdělávání, nikoli pouze okrajovým nebo jednorázovým tématem. V tomto směru apelujeme na revizi Rámcových vzdělávacích programů, ze kterých bylo odstraněno průřezové téma Mediální výchova.

3. **Podporovat rodiče, nikoli je pouze zatěžovat odpovědností.** Rodiče potřebují praktické a srozumitelné informace o tom, jak s dětmi o online prostředí mluvit, jak nastavovat přiměřené hranice, jak rozpoznat varovné signály a jak postupovat v případě kyberšikany, vydírání, sexuálního obtěžování nebo jiného ohrožení. Tyto informace by měly být rodičům poskytovány opakovaně a systematicky, nikoliv pouze prostřednictvím nahodilých kampaní. Součástí takového přístupu může být také začlenění tématu digitálního zdraví do preventivních prohlídek u pediatrů.

4. **Důsledněji vymáhat stávající věková pravidla.** Již dnes existují pravidla omezující přístup dětí k některým online službám, včetně věkové hranice 13 let a nutnosti rodičovského souhlasu do 15 let (viz zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů). Problémem je jejich nízká vymahatelnost. Namísto symbolického zpřísnění zákazů je potřeba zajistit, aby platformy skutečně dodržovaly pravidla pro nezletilé uživatele, a aby ověřování věku probíhalo bezpečně, přiměřeně a bez zbytečného sběru citlivých dat.

5. **Posílit všeobecnou primární prevenci rizikového chování v této oblasti.** Efektivní prevence by měla být postavena na kontinuitě a dlouhodobém působení, věkové přiměřenosti, interaktivních metodách, a především na pozitivním rámci, který neposiluje pouze zákazový či sankční přístup, ale rozvíjí pozitivní vzorce chování, odolnost dětí, schopnost zvládat emoce, znalosti, dovednosti a postoje. Takto pojatá prevence však vyžaduje stabilní a předvídatelné financování. To by mělo kombinovat evropské a národní zdroje a případně i povinné příspěvky ze strany provozovatelů digitálních platforem.

Ochrana dětí v online prostředí vyžaduje promyšlenou a dlouhodobou politiku založenou na vědeckých důkazech. **Plošný zákaz může působit jako jednoduché a rozhodné řešení, ale neřeší hlavní příčiny problému:** rizikový design platforem, algoritmické zesilování škodlivého obsahu, nedostatečnou podporu škol a rodičů ani omezenou vymahatelnost stávajících pravidel.

Cílem nemá být vytlačit děti z digitálního prostředí, ale zajistit, aby digitální prostředí, ve kterém vyrůstají, bylo bezpečnější, přiměřené jejich věku a podléhalo jasným pravidlům.

Stanovisko vytvořili:

Prof. PhDr. David Šmahel, Ph.D., Mgr. Michaela Šaradín Lebedíková, Ph.D.,
prof. Mgr. et Mgr. Hana Macháčková, Ph.D., doc. Mgr. Lenka Dědková, Ph.D.
za Interdisciplinární výzkum internetu a společnosti, Masarykova univerzita

Prof. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D., Mgr. Dominik Voráč, Ph.D.
*za Institut pro výzkum a vzdělávání v oblasti digitálních technologií a
kyberbezpečnosti, E-Bezpečí, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*

Signatáři stanoviska:

doc. PhDr. Lenka Vochocová, Ph.D., Mgr. Tereza Javornický Brumovská, M.A., Ph.D.,
Mgr. Ing. Jana Rosenfeldová, Ph.D., Mgr. Markéta Supa, M.A., Ph.D.
Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova

doc. Mgr. Kateřina Lukavská, Ph.D.
*Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova & Klinika adiktologie
1.lékařská fakulta, Univerzita Karlova*

Mgr. Michaela Slussareff, Ph.D.
*Ústav informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova & Slow
Tech Institute, z.s.*

Prof. Mgr. Steriani Elavsky, Ph.D.
*Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, hlavní řešitelka OP JAK projektu DigiWELL
- Excelentní výzkum v oblasti digitálních technologií a wellbeingu*

Mgr. David Lacko, Ph.D.
Psychologický ústav Akademie věd ČR

Mgr. Michal Kalman, Ph.D., Mgr. Petr Baďura, Ph.D.
Institut sociálního zdraví, Univerzita Palackého v Olomouci

PhDr. Jana Kvintová, Ph.D.
*Katedra psychologie a patopsychologie, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci*

doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

*Institut pro výzkum a vzdělávání v oblasti digitálních technologií a kyberbezpečnosti,
E-Bezpečí, Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*

prof. Mgr. Jana Pelclová, Ph.D.

*Institut aktivního životního stylu, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v
Olomouci, hlavní řešitelka OP JAK projektu ReDiKid: Odolné dítě v digitálním světě*

Mgr. Andrea Stašek, Ph.D.

Institut pro psychologický výzkum, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita

prof. Mgr. Jiří Zounek, Ph.D.

Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

doc. PhDr. Lucie Rohlíková, Ph.D.

*Katedra výpočetní a didaktické techniky, Fakulta pedagogická, Západočeská
univerzita v Plzni*

Martin Kožíšek

Safer Internet Centrum ČR, CZ.NIC

Kateřina Vokrouhlíková,

vedoucí hotlinky STOPonline.cz, CZ.NIC

Soňa Petrášková

Linka bezpečí, z.s.